

דף הרחבות לנושא –

יחידה 5 בסדרת: **תפילת הציבור**

ברכת כהנים (חלק שני)

יחידה מספר 15

❖ חללים לעניין ברכת כהנים

ילדיו של כהן שנשא אישה הפסולה לכהונה מחוללים מן הכהונה, ולכן הם מכונים "חללים". הם אינם יכולים לשרת במקדש.

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק טו הלכה ה

החלל אינו נושא את כפיו לפי שאינו בכיהונו

שולחן ערוך אורח חיים הלכות נשיאת כפים ונפילת אפים סימן קכח סעיף מב

החלל אינו נושא את כפיו

יש לציין שנפסק להלכה שבדיעבד החלל איננו מחלל את עבודת המקדש:

רמב"ם הלכות ביאת המקדש פרק ו הלכה י

כהן שעבד ונבדק ונמצא חלל עבודתו כשירה לשעבר ואינו עובד להבא, ואם עבד לא חילל שנאמר "ברך יי חילו ופועל ידיו תרצה", אף חולין שבו תרצה

ברם, הפוסקים מבארים שאם חלל עלה לדוכן אינו מברך:

פרי חדש אורח חיים סימן קכח סעיף מב

ואפילו אם עלה ירד. ואפילו לפי מה שכתב הרמב"ם בהלכות ביאת המקדש שאם עבד לא חילל, שאני הכא דאיכא איסור עשה ואיסור ברכה לבטלה

❖ נשיאת כף

שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן לא

א) דבר כהן אשר נקטע כף ידו השמאלית אם אינו מעכבו בברכת כהנים. והנה חקר בזה ג' חקירות. א) אם נשיאת כפים מעכבת את הברכה. ב) אולי די ביד אחד. ג) כיון דבקרא לא כתיב כף רק יד גם הקנה והזרוע חשובים יד כמו לענין תפילין:

נסכם בקצרה את הנקודות איתן האבני נזר מתמודד:

אות ב. דן אם נכון לפרש שהפסוק האומר "כה תברכו" מתייחס לצורת ברכה מסוימת בלבד. מוכיח מהגמרא ביבמות העוסקת בחליצה שאין לדייק כך. אם כך, יש לחפש מקור אחר.

ג-ד. מציע שאם נשיאת כפיים היא מן התורה, הרי שיש לעשותה כדרך שנצטוו לקיימה (ורק בהקשר של קדשים יש מושג של ציווי שאינו לעיכובא). הרמב"ן אומר שיש בל תוסיף בברכת כהנים בגלל שאינו רק אומר את מילות הברכות, אלא גם עושה פעולה מסוימת. משמע שהפעולה (נשיאת הכפיים) היא חלק מהותי מהמצווה [דן בהשוואה בין נשיאת כפיים, כאופן של קיום המצווה, לבין אגד של לולב].

ה-ח. תלמידו רצה להוכיח מכך שכתוב בלשון חסר "ויישא אהרן את ידו". מראה שיש מקומות אחרים בהם מדייקים כך. בתחילה האבני נזר דוחה את דבריו, שכן פסוק זה אינו ציווי, אלא תיאור מי שעשה אהרן. ודאי שאהרן נשא את שתי ידיו. אך בהמשך מוכיח מסמיכת השעיר המשתלח, שם עולה שיש לדייק מהמילה החסרה "ידו" שניתן לעשות את המצווה ביד אחת. בהמשך הוא דן אם יד ימין חשובה מיד שמאל לעניין זה.

מסקנתו היא שמסתבר לו שמצד הדין ניתן לברך בנשיאת יד אחת, אך עדיף שיצא ידי חובת ברכת המצווה מכהן אחר, ולאחר מכן יברך יחד עם אחיו הכהנים.

❖ פירוש אחר למושג "פנים כנגד עורף"

בית הבחירה (מאירי) מסכת סוטה דף לח עמוד א

ברכת כהנים אינה אלא פנים כנגד פנים ר"ל שאע"פ שכשהם עולין לדוכן בשעה ששליח צבור אומר ברכת רצה עומדים פניהם למול ההיכל ואחוריהם כלפי העם ואצבעותיהם כפופות לתוך כפיהם ומתפללים בינם לבין עצמם

שתהא ברכתם מקובלת על הדרך שיתבאר מ"מ כשישלים שליח צבור ברכת הודאה מחזירים פניהם כלפי העם ופושטין אצבעותיהם ומגביהין ידיהם כנגד כתפיהם ומברכין ואין מברכין בלחש אלא בקול רם :
כלומר, לפי המאירי הגמרא התלבטה שמא יש לכהן לעמוד עם עורפו כלפי המתברכים, בכדי שיעמוד לפני ה' בעת שמברך. בהמשך היחידה מובא הדין באיזה שלב נכון שהכהן יפנה חזרה כלפי המתברכים.

❖ האם ערוך השולחן מסכים עם כף החיים?

כף החיים סימן קכח ס"ק ס"ק ח

הא דזר עובר בעשה הוא דווקא אם מכוון לקיים את המצווה לברך את ישראל כמו שנצטוו הכהנים. אבל אם אינו מכוון לקיים מצוות ברכת כהנים, רק כמו שמברך אדם לחברו, אינו עובר
ערוך השולחן מסביר את חילוקו של הרמ"א בין ישראל העולה לדוכן לבין ישראל העולה לדוכן יחד עם הכהנים:

ערוך השולחן אורח חיים סימן קכח סעיף ז

ורבינו הרמ"א פי' לחלק בין כשיש כהנים אחרים ובין שהוא לבדו ורבים תמהו עליו דאיזה חילוק יש בזה ונ"ל דדבריו ברורים וה"פ דלא ניחא ליה לפרש שר' יוסי לא אמר כלום אלא ודאי דאמר יברכך עם הכהנים אבל ברכה ודאי לא בירך וא"כ החילוק פשוט דכשהוא לבדו ועומד ומברך את ישראל ודאי דיש איסור עשה אף בלא ברכה דברכות אין מעכבות אבל כשיש כהנים אחרים והם המברכים א"כ מה איכפת לנו אם קורא הפסוקים ומה עושה בזה הלא אינו מתכוין לברך את ישראל אלא שאומר הפסוקים עמם ומה בכך אבל כשהוא לבדו ועומד על הדוכן והעם מתאספים סביבו ומקבלים ברכתיו ודאי עובר בעשה

דבריו נשמעים דומים לדברי כף החיים. תלוי בכוונה.

אך דקדוק בדבריו מעלה כמה נקודות מעניינות –

ראשית, ערוך השולחן אומר שהוא אומר את הפסוקים, ואינו מתכוון לברך. משמע – בכלל. כף החיים אומר שאם מתכוון לברך את הציבור, אך לא כדרכם של הכהנים – מותר.

שנית, משמע מסוף דבריו שאם הציבור מבין שהם מתברכים ממנו, יש בכך איסור, גם אם אומר את הפסוקים ללא כוונה! ויש מקום לדון בנקודה זו.

❖ ביאור שונה בגמרא ובתוספות

תורה תמימה הערות במדבר פרק ו הערה קלא

בכל הדברים הנאמרים בזה לא מצאתי קורת רוח. ולא אמנע מלהעיר דבר חדש ונפלא מה שמצאתי בהקדמת ספר רבינו ירוחם שהביא מאמר זה דרבי יוסי, ובמקום שכתוב לפנינו "יודע אני בעצמי שאיני כהן", כתוב שם יודע אני בעצמי שאיני כדאי, ולפי זה יהיה הכוונה אם יאמרו לי חבירי עלה לדוכן, לא לדוכן של כהנים בנשיאות כפים, אלא למקום ששם דורשין גדולי החכמים לפני הצבור, והוא מקום גבוה ובולט כעין איצטבא, וכן כתב בערוך דבלשון ישמעאל קורין לאיצטבא דוכן ... ואם כן אין כל ענין נשיאות כפים במאמר זה של רבי יוסי, כי נשתבשה הגירסא שבגמרא, ובמקום "כדאי" כתוב "כהן"